

Departement für Finanzen und Gemeinden Graubünden
Departament da finanzas e vischnancas dal Grischun
Dipartimento delle finanze e dei comuni dei Grigioni

Consultaziun

Revisiun totala da la lescha da vischnancas

e revisiun parziala da la constituziun chantunala (CC)

Cuira, ils 5 da fanadur 2016

Cuntegn

1	Survista dals puncts ils pli impurtants	3
1.1	Situaziun da partenza.....	3
1.2	Tge finamiras ha la revisiun?.....	3
1.3	Cuntegn da la revisiun totala	4
2	Situaziun da partenza.....	6
2.1	Istorgia dals origins	6
2.2	Las structurass communalas actualas en il Grischun.....	7
3	Ils motivs per la revisiun.....	13
3.1	Svilups	13
3.2	Basegn d'agir	15
4	Principis dal project	17
4.1	Disposiziuns generalas	17
4.2	Organisaziun.....	17
4.3	Facultad communal.....	21
4.4	Incumbensas.....	23
4.5	Collavuraziun intercommunal	23
4.6	Fusiun da vischnancas.....	23
4.7	Surveglianza	24
4.8	Vischnancas burgaisas	24
4.9	Regiuns.....	26
4.10	Disposiziuns finalas.....	26
5	Concepziun dal project	27
6	Consequenzas finanzialas e persunalas.....	27
6.1	Project sut l'aspect da l'incumbensa Albertin / buna legislaziun.....	27
6.2	Consequenzas tar il chantun.....	27
6.3	Consequenzas tar las vischnancas	27
6.4	Consequenzas per las vischnancas burgaisas / per las associaziuns burgaisas	28
7	Realisaziun ed entrada en vigur	28

1 Survista dals puncts ils pli impurtants

1.1 Situaziun da partenza

La lescha da vischnancas vertenta (LV, DG 175.050) è entrada en vigur il 1. da fanadur 1974. Dapi 42 onns è la lescha da vischnancas ussa sa cumprovada per gronda part fitg bain. La vegliadetgna sco tala da la lescha na sforza però anc betg da far ina revisiun. Las consequenzas da differentas revisiuns parzialas èn stadas quellas che la survista e la legibladad han patì. La revisiun porscha ultra da quai la pussaivladad e la schanza d'integrar enconuschientschas essenzialas e da valur generala or da la giurisdicziun sco er or da la pratica d'infurmaziun da blers onns da l'uffizi da vischnancas, da serrar largias giuridicas e d'eliminar disposiziuns daventadas unnecessaryas.

1.2 Tge finamiras ha la revisiun?

Da vegl ennà giaudan las vischnancas grischunas ina gronda autonomia. Er ina revisiun totala da la lescha da vischnancas duai tegnair quint da quest aspect; i na duai betg dar dapli regulaziuns. Cun fusiuns da vischnancas vegn lur autonomia rinforzada pli e pli resp. restabilida. Las *finamiras da la refurma da vischnancas* (vischnancas fermas ed autonomas) vegnan pia er reflectadas da la revisiun totala qua avant maun da la lescha da vischnancas. A las vischnancas duai vegnir laschada ina libertad d'agir uschè gronda sco pussaivel per chattar atgnas soluziuns.

La lescha da vischnancas duai esser vinavant in *relasch general* per che las vischnancas possian organisar en moda optimala l'adempliment da lur incumbensas. Uschia ha il chantun *vischnancas bain organisadas* che adempleschan en atgna responsabladad ed en moda democratica, economica ed efficazia tant lur incumbensas originaras sco er las incumbensas ch'èn vegnidas surdadas ad ellas en l'interess da lur abitantas e da lur abitants.

Partind da questas finamiras ed or da l'optica da la resposta da la regenza a la dumonda Albertin (PCG avust 2015, p. 209 ss.) na vegnan proponidas en la revisiun totala da la lescha da vischnancas naginas restricziuns smesiradas da l'autonomia d'organisaziun. En il dretg chantunal duai vegnir reglà mo quai che sto esser il medem per tut las vischnancas. Cun quai sa differenziescha la legislaziun grischuna en

quest sector vinavant da quella d'auters chantuns che intervegnan per part pli ferm en las directivas organisatoricas e politicas da las vischnancas.

1.3 Cuntegn da la revisiun totala

Quai resta

- Las vischnancas pon fixar vinavant la furma d'organisaziun (parlament gea u na) ch'è adattada a lur basegns.
- Sco organs obligatorics ston esser avant maun vinavant la radunanza communal u la votaziun a l'urna (en cas d'in parlament), la suprastanza communal e la cumissiun da gestiun.
- Las vischnancas pon fixar vinavant libramain la durada d'uffizi da lur autoritads.
- I vegn surlaschè a las vischnancas, sch'ellas vulan introducir il princip da trasparenza per l'access a documents uffizials.
- Igl è chausa da las vischnancas, sch'ellas vulan introducir il dretg da votar per persunas estras.
- Las vischnancas pon vinavant excorporar incumbensas e/u collavurar sin plaun intercommunal.
- La vischnanca burgaisa sco instituziun po restar vinavant.
- Il dretg da burgais sa drizza vinavant tenor la vischnanca politica.
- Ina fusiun da vischnancas politicas ha per consequenza che las vischnancas burgaisas respectivas vegnan er fusiunadas, nun ch'ellas sajan vegnidas abolidas tuttas ordavant.
- Il chantun po obligar ina vischnanca da collavurar sin plaun intercommunal (er ordaifer la furma giuridica d'ina corporaziun da vischnancas); quai duai esser il cas mo là, nua ch'ina vischnanca na fiss uschiglio betg en cas d'ademplier ina incumbensa prescritta da la lescha. In sforz da stuair sa participar ad ina "chargia d'in center" n'è vinavant betg previs.

Quai sa mida

- En ina vischnanca cun parlament na duai betg vegnir installada er anc ina radunanza communal.
- Las executivas communalas duain avair tschintg ubain set commembras e commembers.

- Ils protocols da las radunanzas communalas pon vegnir publitgads sin las paginas d'internet da las vischnancas.
- La suprastanza communal duai pudair concluder en atgna cumpetenzza adattaziuns al dretg superiur, sch'i n'exista nagina libertad legislativa.
- Votaziuns consultativas duain esser admissiblas sin basa dal dretg chantunal (q.v.d. i na dovra pli nagina basa en il dretg communal per quai).
- Sco las sesidas dal parlament communal duain las radunanzas communalas da princip esser publicas. In'obligaziun da prender recusaziun na duain las vischnancas betg pli pudair prevair.
- Excorporaziuns da vischnancas burgaisas n'èn (cun excepziun d'incorporaziuns a la vischnanca politica) betg pli admissiblas.
- La lescha prescriba tge che sto vegnir resguardà en cas d'ina incorporaziun d'incumbensas ed en cas d'ina collavuraziun intercomunala.
- La fusiun da vischnancas vegn reglada en moda pli concisa pervia da las experientschas ch'èn vegnidas fatgas l'ultim decenni. Novas fracziuns sco corporaziuns autonomas na duain pudair vegnir creadas naginas. Quai è anc stà pussaivel fin ussa tar fusiuns da vischnancas. In basegn per quai n'ha betg pudì vegnir eruì.
- Differents termins vegnan actualisads (convocaziun da la radunanza communal, inoltraziun dal quint annual).

2 Situaziun da partenza

2.1 Istorgia dals origins

La lescha da vischnancas ch'è vegnida acceptada dal pievel ils 28 d'avrigl 1974 e ch'è entrada en vigur il 1. da fanadur 1974 è stada in term ordvart impurtant en l'istorgia da las vischnancas grischunas. La nova legislaziun n'ha però betg gì per consequenza ch'il chantun è intervegnì regulatoricamain en moda profunda en las chaussas communalas. Anzi, ella ha persequità in *cumpromiss* cun surlaschar la regulaziun da secturs speziels da l'activitad communal a la legislaziun speziala, reglond senza mo dumondas generalas dal dretg communal instituziunal. La lescha da vischnancas è atgnamain ina *lescha generala u organisatorica* essend ch'ella metta a disposiziun a las vischnancas princips e meds legals per ch'ellas possian far lur administraziun uschia, che lur autonomia resta mantegnida.

Cun la lescha da vischnancas ha surtut pudì vegnir eliminada la malsegirezza davart la *natira giuridica da las vischnancas burgaisas* ch'existiva dapi che la lescha davart il domicil dals Svizzers è vegnida relaschada ils 12 da zercladur 1874. Il motiv è stà quel che la dumonda davart la proprietad da la facultad communal, che ha chaschunà decennis a la lunga dispitas, ha pudì vegnir schliada en il senn d'in *cumpromiss*. Igl è gartegià – cuntrari als dus projects per ina lescha da vischnancas dals onns 1945 e 1966 – da mantegnair ils interess da las vischnancas burgaisas. Empè d'ina soluziun che ha resguardà en emprima lingia la vischnanca politica è vegnida fixada ina repartiziun da la proprietad sin tuts dus organs autonomes tenor criteris circumscrips precisamain.

Plinavant han pudì vegnir eliminadas *malsegirezzas en l'applicaziun dal dretg* ch'existivan dapi decennis e ch'èn sa mussadas en ina giurisdicziun correspudentamain voluminusa da la regenza e dal cussegl grond (cf. la pratica da recurs da la regenza). Sco ulteriurs puncts centrals ha la lescha da vischnancas statuì ils princips da l'*organisaziun* da las vischnancas sco communitad la pli impurtanta entaifer la collectividat, gist uschia sco ils princips per manar las *finanzas* communalas. Per la collavuraziun intercommunala che vegniva er gia pratitgada fin lura è vegnidas stgaffidas las basas legals necessarias. L'*excorporaziun d'incumbensas communalas* è reglada en la lescha da vischnancas (cunzunt pli tard grazia a revisiuns parzialas) mo en moda rudimentara, ma ella è tuttina reglada. Las disposiziuns davart *fusiuns da vischnan-*

cas ch'èn er vegnidas relaschadas sa cumprovan fin oz per gronda part sco raschunavlas e pratitgabras. Cun las disposiziuns davart la *surveglianza* la finala è d'ina vart vegnida rinforzada la posiziun da la vischnanca, da l'autra vart è la pratica da *surveglianza* da singulas vischnancas vegnida midada ad ina *surveglianza* da tut las vischnancas resguardond il pli bain pussaivel l'autonomia communal e la segirezza giuridica.

Tut en tut ha la lescha da vischnancas da l'onn 1974 resumà pli u main la *pratica* che valeva il mument ch'ella è entrada en vigur ed ha explitgà pli detagliadamain ils principis menziunads en ils art. 35 (dretg da *surveglianza* da la regenza sur da las vischnancas) e 40 (effectiv, noziun, incumbensas e cumpetenzas da las vischnancas) da la constituziun chantunala veglia da l'onn 1892 (vDG 17) ed ha concretisà tals (cf. missiva 2005-2006, p. 1036). Cun sia relaschada èsi gartegià da stgaffir segirezza giuridica ed egualità giuridica en bleras dumondas dispitaivlas dal dretg communal.

Il merit da la lescha da vischnancas è stà quel ch'ina politica activa per rinforzar las vischnancas è vegnida inicialisada, essend ch'igl ha dà per l'emprima giada principis liants per las chaussas organisatoricas e finanzialas da las vischnancas. Quest fatg po vegnir validà sco term impurtant en l'istorgia da las vischnancas grischunas. La lescha da vischnancas è sa cumprovada fin oz – malgrà che las relaziuns èn sa midadas ils ultims 40 onns – per gronda part ed en ina moda e maniera sorprendentamain buna.

Tuttina èsi temp da resguardar las midadas economicas, socialas ed organisatoricas cun ina lescha survesaivla e moderna.

2.2 Las estructuras comunales actuales en il Grischun

En il Grischun na vegnan las incumbensas publicas betg mo ademplidas dal chantun, mabain er dad actualmain 114¹ vischnancas, da 75² vischnancas burgaisas, dad 11 regions e da numerusas furmas da la collavuraziun intercomunala.

Las suandantas indicaziuns statisticas èn d'impurtanza en connex cun las vischnancas grischunas:

¹ Cun resalva dal consentiment dal cussegl grond fusiuneschan per il 1. da schaner 2017 las vischnancas da Grono, Leggia e Verdabbio a la vischnanca da Grono.

² Grono e Leggia planiseschan da schliar lur vischnancas burgaisas per la fin da l'onn 2016 e da transferir lur facultad finanziala en in'associaziun burgaisa.

- Svilup dal dumber da vischnancas politicas:

Dapi l'onn 2002 (209) è il dumber da vischnancas sa reduci mintga onn cun excepziun dals onns 2004 e 2005, durant ils quals i n'ha dà naginas fusiuns da vischnancas. Per il 1. da schaner 2016 sco di da referenza ha il chantun Grischun anc 114 vischnancas politicas.

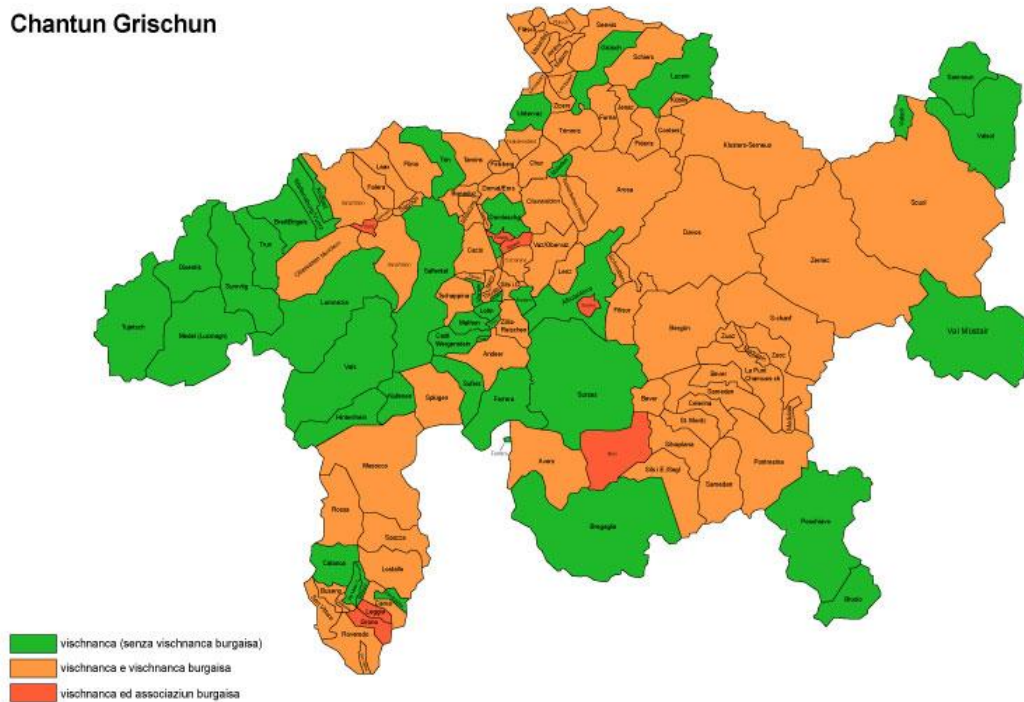
- Dumber da vischnancas politicas tenor il dumber d'abitantas e d'abitants:

Vischnancas grischunas tenor classas da grondezza (STATPOP 31-12-2014; vischnancas 1-1-2016)						
Classa da grondezza			Vischnancas	Abitant(a)s	en %	
	-	50	Abitant(a)s	1	41	0.02
51	-	100	Abitant(a)s	7	477	0.24
101	-	200	Abitant(a)s	11	1'650	0.84
201	-	300	Abitant(a)s	7	1'592	0.81
301	-	400	Abitant(a)s	7	2'455	1.25
401	-	500	Abitant(a)s	4	1'781	0.91
501	-	1'000	Abitant(a)s	22	16'080	8.21
1'001	-	2'000	Abitant(a)s	26	34'985	17.86
2'001	-	5'000	Abitant(a)s	24	69'472	35.47
5'001	-	10'000	Abitant(a)s	3	21'670	11.06
10'001	-		Abitant(a)s	2	45'683	23.32
total				114	195'886	100.00

- Vischnancas e vischnancas burgaisas

La grafica qua sutvart mussa, en tge vischnancas politicas ch'i existan vischnancas burgaisas resp. associaziuns burgaisas. In'exceptziun è la vischnanca da Glion che ha tant ina vischnanca burgaisa sco er in'associaziun burgaisa.

Chantun Grischun

La glista qua sutvart mussa, tge soluziuns ch'i ha dà tar las vischnancas burgaisas en connex cun la fusiun da vischnancas politicas:

Survista vischnancas burgaisas / fusiuns							
	Vischnancas avant la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Suenter la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Excorporaziun da facultad?
		gea	na		gea	na	
2003	Donath Pätzen-Fardün		x x	Donat		x	
2006	Splügen Medels i.Rh.	x	x	Splügen	x		x
2007	St. Antönien St. Antönien-Ascharina	x	x	St. Antönien		x	
2008	Pagig St. Peter	x x		St. Peter-Pagig		x	
	Ausserferrera Innerferrera		x x	Ferrera		x	
	Trimmis Says	x x		Trimmis	x		
2009	Davos Wiesen	x x		Davos	x		
	Feldis/Veulden Scheid Trans	x	x x				x
	Tumegl/Tomils	x		Tomils		x	x
	Fuldera Lü Müstair Sta. Maria	x x x x					
	Tschieriv Valchava		x x	Val Müstair		x	
	Andeer Clugin Pignia	x	x x	Andeer	x		
	Flond Surcuolm		x x	Mundaun		x	
	Praden Tschierschen	x x		Tschierschen-Praden	x		
	2010	Bondo Castasegna Soglio Stampa Vicosoprano	x x x x	x	Bregaglia		x
Churwalden Malix Parpan		x x x		Churwalden	x		
Cazis Portein Präz Sarn Tartar		x x x x	x x x	Cazis	x		
2011	Fanas Grüsch Valzeina	x x	x	Grüsch		x	
2012	Igis Mastrils	x	x	Landquart	x		
	Schlans Trun		x x	Trun		x	

Survista vischnancas burgaisas / fusiuns										
	Vischnancas avant la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Suenter la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Excorporaziun da facultad?			
		gea	na		gea	na				
2013	Arosa	x		Arosa	x					
	Calfreisen	x								
	Castiel		x							
	Langwies		x							
	Lüen		x							
	Molinis	x								
	St.Peter-Pagig		x	Lumnezia						
	Cumbel		x							
	Degen		x							
	Lumbrein	x								
	Morissen		x							
	Suraua		x							
	Vella		x							
	Vignogn		x							
Vrin	x									
Safien		x	Safiental							
Tenna		x								
Valendas	x									
Versam	x									
Ramosch	x		Valsot							
Tschlin	x									
2014	Castrisch		x	Ilanz/Glion	x		x			
	Duvin		x							
	Ilanz	x								
	Ladir	x								
	Luven	x								
	Pigniu		x							
	Pitasch	x								
	Riein		x							
	Rueun	x								
	Ruschein		x							
	Schnaus	x								
	Sevgein		x							
	Siat		x							
2015	Alvaneu	x		Albula/Alvra			x			
	Alvaschein	x								
	Brienz/Brinzauls		x							
	Mon		x							
	Stierva		x							
	Surava	x								
	Tiefencastel	x								
	Arvigo	x		Calanca						
	Braggio		x							
	Cauco		x							
	Selma		x							
	Almens	x		Domleschg			x			
	Paspels	x								
	Pratval		x							
	Rodels		x							
	Tomils		x							
	Ardez	x						Scuol	x	
	Ftan	x								
	Guarda	x								
	Sent	x								
Scuol	x									
Tarasp	x									
St. Martin		x	Vals							
Vals		x								

Survista vischnancas burgaisas / fusiuns							
	Vischnancas avant la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Suenter la fusiun	Cun vischnanca burgaisa?		Excorporaziun da facultad?
		gea	na		gea	na	
	Lavin Susch Zernez	x x	x	Zernez	x		
2016	Klosters-Serneus Saas	x x		Klosters-Serneus	x		
	Luzein St. Antönien		x x	Luzein		x	
	Mundaun Obersaxen		x	Obersaxen Mundaun	x		
	Bivio Cunter Marmorera Mulegns Riom-Parsonz Salouf Savognin Sur Tinizong-Rona	x		Surses		x	x
2017	Grono Leggia Verdabbio	x x x		Grono		x	x x

La situaziun a Glion che na cuntenta betg or da l'optica d'ina rectificaziun persistenta da las structuras è stada l'object d'ina procedura giudiziala. La dumonda giuridica materiala, sch'i pon exister en ina vischnanca il medem mument tant ina vischnanca burgaisa sco er in'associaziun burgaisa (quai ch'il chantun contesta), n'è betg vegnida respundida da la dretgira administrativa dal chantun Grischun en sia sentenza dal 1. da settember 2015.

- Incumbensas da las vischnancas burgaisas

Nua ch'i dat vischnancas burgaisas resp. nua che talas èn organisadas, adempleschan ellas las suandantas incumbensas: natiralisaziuns, administraziun da lur facultad ed eventualmain execuziun da lur dretg da cundecisiun areguard la facultad d'utilisaziun da la vischnanca. Tschertas vischnancas burgaisas sustegnan projects d'utilitad publica, uniuns da sport u scolas da musica. Fin l'onn 1979 han las vischnancas burgaisas ademplì l'incumbensa dal provediment public. Dapi lura tutga questa incumbensa a las vischnancas politicas. Singulas vischnancas burgaisas sustegnan la vischnanca politica en il sector da l'agid social material u possedan ina chasa da burgaisas e da burgais.

La pratica da singulas vischnancas burgaisas da pajar a lur commembras e commembers in'uschenumnada utilitad da las burgaisas e dals burgais (pajament en daners) è vegnida scumandada ultimamain tras il dretg da surveglianza.

3 Ils motivs per la revisiun

3.1 Svilups

- Midada da la societad agrara a la societad da servetschs

La lescha da vischnancas da l'onn 1974 ha surpiglià per gronda part las disposiziuns centralas da l'emprim project d'ina lescha da vischnancas da l'onn 1945 che ha fatg naufragi. Perquai reflectescha la lescha da vischnancas vertenta fermamain la chapientscha sociala ed economica da l'emprima mesadad dal tschientaner passà cun ina populaziun che aveva sias ragischs per gronda part anc en l'agricultura.

Tut en tut hai dà er en il Grischun durant il ultims 40 onns in grond svilup social d'ina societad agrara envers ina societad da servetschs.

- La dumonda da la proprietad n'è betg pli centrala

Sco gia menziunà ha la lescha da vischnancas da l'onn 1974 creà en emprima lingua segirezza giuridica tar la dumonda, *sche la proprietad da la facultad communal appartegnì a la vischnanca burgaisa u a la vischnanca politica*. Pervia da sia impurtanza istorica è la facultad d'utilisaziun stada en il center en quest connex. Perquai gioga la regulaziun da questa problematica ina rolla centrala en la lescha da vischnancas. Las disposiziuns detagliadas davart la facultad communal ed il tractament separà da la facultad d'utilisaziun èn in cas spezial dal dretg communal grischun.

Cun sclerir las cuntraversas davart l'appartegnientscha da proprietad da la facultad d'utilisaziun che han durà decennis è er vegnida sclerida la relaziun statalpolitica tranter la vischnanca politica e la vischnanca burgaisa.

Cun sclerir las dumondas da la relaziun tranter la vischnanca politica e la vischnanca burgaisa ch'èn stadas dispaivlas fin al relasch da la nova lescha da vischnancas daventan obsoletas resp. ston vegnir repassadas parts essenzialas da la lescha da vischnancas vertenta. En spezial per las disposiziuns davart la facultad d'utilisaziun sto vegnir chattada ina soluziun coerenta e cumplessiva.

- Refurma da vischnancas e dal territori

Cun *promover* en spezial dapi l'onn 1998 *fusiuns da vischnancas* vegn rinforzada successivamain la vischnanca sco instituziun, per ch'ella possa ademplir sias incumbensas en moda autonoma ed efficazia. Il medem mument vegn er rinforzà il federalissem. Entant ch'il chantun Grischun aveva l'onn 1974 anc passa 219 vischnancas, èn quai anc 114 l'onn 2016. Ulteriuras fusiuns vegnan preparadas u èn gia approvas (Leggia, Grono, Verdabbio per l'onn 2017). Tenor la strategia dal cussegl grond duai il resultat da la refurma da las vischnancas che vegn fatga da sutensi (bottom up) esser quel ch'il dumber da vischnancas vegn reducì a 50 fin 100 fin l'onn 2020. A lunga vista duai il Grischun avair main che 50 vischnancas (cf. latiers la missiva 2010-2011, p. 589, 614 ss.; PCG 2010-2011, p. 520 ss.).

Cun l'entrada en vigur da la refurma dal territori per il 1. da schaner 2016 èn las 14 corporaziuns regionalas, ils 11 districts ed ils 39 circuls (che servan sco secziuns electoralas per eleger il cussegl grond) vegnids fusiunads territorialmain ad 11 regiuns francadas en la constituziun chantunala, q.v.d. las estructuras da l'uschenumnà plaun statal intermediar èn vegnidas rectificadas resp. simplifitgadas.

Cun la refurma da vischnancas e cun la refurma dal territori vegn eliminada la sparpagliaziun da blers purtaders d'incumbensas sin plaun chantunal e communal. Uschia vegnan stgaffidas pass per pass las premissas per che las incumbensas possian vegnir ademplidas pli fitg en ina moda che tegna quint da la burgaisa u dal burgais, da l'atgna responsablada e da las pretensiuns actualas.

- Svilups en ils fatgs da finanzas e da contabilitad

Cun l'introducziun dal model armonisà da contabilitad per preventivs publics 2 (MAC2) han las vischnancas survegnì ina nova sfida en quai che concerna la gestiun da las finanzas e da la contabilitad. La lescha da finanzas dal chantun Grischun (LFC; DG 710.100) ch'è entrada en vigur il 1. da december 2012 e sin la quala sa basa l'introducziun dal MAC2 per il chantun vala – cuntrari a l'anteriura lescha davart las finanzas e davart la surveglianza da las finanzas che valeva mo tenor il senn per las vischnancas – da princip er per las vischnancas. Sco cumplettaziun da la lescha è entrada en vigur il medem di l'*ordinaziun da finanzas per las vischnancas* (OFV; DG 710.200) che regla ils princips da la gestiun da las finanzas, dal dretg da credit, dal rendaquint sco er da la contabilitad e da la gestiun publica. Ella duai gidar ad appli-

tgar en moda unitara il MAC2 e servir uschia a la cumparegliabladad cun autras vischnancas sco er ad ina trasparenza pli gronda ed augmentar la finala la chapientscha per las autoritads e per las abitantas ed ils abitants. Ils meds per cuntanscher quai èn tranter auter ils indicaturs prescrits che faciliteschan a las personas cun dretg da votar da giuditgar la situaziun finanziaria e l'agir financial da la vischnanca. La midada al MAC2 en tut las vischnancas dal chantun sto esser terminada il pli tard l'onn 2018.

La legislaziun speziala chantunala prescriba las pretensiuns a la contabilitad comunala en moda bler pli specifica che fin ussa. La nova lescha da vischnancas sto tegnair quint da quests fatgs.

- Refurma da la GF cun ina nova concepziun da surveglianza

Pervia da la *refurma da la gulivaziun da finanzas* (refurma da la GF; cf. missiva 2013-2014, p. 211) ch'è entrada en vigur il 1. da schaner 2016 ha er la concepziun da la surveglianza dal chantun davart il cumportament financial da las vischnancas survegnì ina nova basa. Tut tenor la grevezza dal causal concret po la regenza sutta-metter ina vischnanca ad in dals trais stgalims d'intervenziun (cf. art. 97b LV). Ils detagls regla l'*ordinaziun davart la surveglianza da las finanzas da las vischnancas* (OSFi; DG 175.100).

3.2 Basegn d'agir

- Sistematica e legiبلادad da la lescha

Pervia da differents motivs (legislaziun surordinada, per exempel da la politica sectoriala, midadas da las cundiziuns generalas politicas e.u.v.) è la lescha da vischnancas vegnida revedida parzialmain differentas giadas durant sia existenza da passa 40 onns. Dapi l'onn 1995 èn numerus artitgels resp. titels vegnids midads, abolids u integrads da nov en la lescha, e quai a chaschun da fin ussa *10 revisiuns parzias* (ultima decisiun: 13 da schaner 2015). Da quai patescha sfurzadamain la survesai- vladad e la legiبلادad da la lescha.

Ils motivs principals per questas revisiuns parzias èn stads:

- project davart l'essentialisaziun e flexibilisaziun da la legislaziun e da l'applicaziun dal dretg (EFLAD) (missiva 1999-2000, p. 429)
- adattaziun a la constituziun chantunala dals 18 da matg 2003/14 da settember 2004 (p.ex. art. 68 ss. CC concernent la nova regulaziun da las corporaziuns regionalas; cf. "puncts principals da la revisiun" en la missiva 2005-2006, 993, p. 1040 ss.)
- project parzial pertutgant las vischnancas burgaisas (missiva 2011-2012, p. 1211 ss.)
- refurma dal territori, entrada en vigur il 1. da schaner 2016 (cf. missivas 2010-2011, p. 589; 2011-2012, p. 1963; 2013-2014, p. 757)
- adattaziuns a las disposiziuns da la legislaziun sectoriala (p.ex. lescha introductiva tar il cudesch da procedura penala svizzer, lescha davart las taglias communalas e davart las taglias da baselgia, lescha da polizia, lescha davart la giurisdicziun administrativa, lescha davart il dretg da las auas)

La nova lescha da vischnancas sto avair ina clera sistematica che serva d'ina vart a chattar ed ad identifitgar il cuntegn da la regulaziun (funzioni d'infurmaziun) e che permetta da l'autra vart da deducir cleramain e chapaivlamain il senn da la regulaziun (funzioni da chapaivladad).

- Differentas sentenzias da la dretgira administrativa/pratica infurmativa da l'uffizi da vischnancas

La dretgira administrativa ha stuì giuditgar ils ultims onns differentas giadas dumondas davart il dretg organisatoric e processual da la vischnanca (p.ex. cunfinaziuns da la cumpetenzza dals organs communal, procedura da votaziun, glista da tractandas). Uschenavant che sias sentenzias han ina impurtanza principala e generala, èsi da ponderar, sche tals causals duessan vegnir reglads en la lescha da vischnancas. Il medem è il cas tranter auter er tar causals che pertutgan la pratica infurmativa da blers onns da l'uffizi da vischnancas (p.ex. reponderaziun, radunanza communal predeliberanta e.u.v.) e che laschan enconuscher in basegn legislativ cumprovà.

La nova lescha da vischnancas sto resguardar enconuschientschas essentialas generalas or da la giurisdicziun/pratica da l'uffizi da vischnancas pertutgant il dretg communal instituziunal.

4 Principis dal project

4.1 Disposiziuns generalas

Questa part cuntegna las disposiziuns generalas tranter auter davart il status giuridic da la vischnanca, davart l'autonomia e davart in'unificaziun da la terminologia d'acts legislativs communal. Fracziuns duain servir mo pli a la designaziun geografica.

4.2 Organisaziun

En l'interess d'ina segirezza e d'ina clerezza giuridica pli gronda vegnan las *prescripziuns dal dretg d'organisaziun* formuladas en moda pli precisa e pli detagliada che en la lescha da vischnancas vertenta, senza restrenscher en quest connex la libertad concepziunala da las vischnancas da crear atgnas regulaziuns organisatoricas. En quest connex èn er vegnidas integradas en la lescha dumondas giuridicas ch'èn stadas ils ultims onns il motiv per dispitas giuridicas u savens il motiv per dumondas da vart da las vischnancas ubain che pertutgan il sectur da la stretga organisaziun administrativa da la vischnanca (preparaziun, execuziun e publicitad da la radunanza communal, dumondas da cumpetenzza, represchentanza da la vischnanca, relaziun da la radunanza communal envers la votaziun a l'urna, cumpetenzas da la cumisiun da gestiun e.u.v.).

La part da l'organisaziun ha ina impurtanza centrala entaifer la LV. Ella cumpiglia il dretg communal instituziunal sco tal en quel senn ch'el determinescha il rom dal dretg d'organisaziun per che la vischnanca possa liquidar sias incumbensas multifaras tenor la lescha, en moda effizienta e cun ina libertad concepziunala uschè gronda sco pussaivel. En quest connex pon las vischnancas tscherner tranter l'organisaziun communal ordinaria (cun radunanza communal) u extraordinaria (cun parlament).

Respectond l'autonomia communal duai il chantun mo fixar ils terms directivs da l'organisaziun da las vischnancas. En il rom da lur autonomia d'organisaziun, dastgan las vischnancas decider sezzas tge organs ch'èn cumpetents entaifer la vischnanca per exequir las incumbensas communalas e co che quests organs vegnan nominads. Ils principis dal dretg chantunal concernent la furmaziun da la voluntad en las vischnancas (q.v.d. las prescripziuns organisatoricas legalas) duain

perquai sa chattar mo, ma tuttina en in rom prescrit, senza però privar las vischnancas da la libertad necessaria da concepir atgnas soluziuns. Ils organs communal duain sa constituir tenor prescripziuns unitaras, q.v.d. il chantun duai mo fixar il rom dal dretg d'organisaziun, per che las vischnancas possian ademplir lur incumbensas en atgna responsabladad ed en ina moda che correspunda a la lescha. Er per in auter motiv na vul il chantun dal rest betg esser uschè directiv en connex cun las prescripziuns organisatoricas legalas. En vista a las relaziuns communalas multifaras na fiss el tuttavia betg en cas da fixar la "dretga" organisaziun communal. Las furmas organisatoricas che vegnan resguardadas sco cunvegnentas, chapidas d'ina vart sco organisaziun da las autoritads communalas (nova gestiun publica, gestiun publica ch'è orientada als resultats, model da gestiun communal), da l'autra vart sco furmas pussaivlas per ademplir las incumbensas (privatisaziun, excorporaziun d'incumbensas communalas, collavuraziun intercomunala e.u.v.), èn suttamessas a midadas permanentas. Perquai po la legislaziun chantunala metter a disposiziun mo l'instrument cuminaivel per las soluziuns multifaras.

Resumond regla la part "II. Organisaziun" principalmain ils suandants secturs:

- *Ils organs communal* ordinaris ch'èn necessaris; disposiziuns cuminaivlas
- *Las persunas cun dretg da votar*; autorisaziuns obligatoricas; dretgs politics; regulaziuns per proceduras da votaziun
 - *La votaziun a l'urna*; fatschentas che ston vegnir decididas tras ina votaziun; regulaziuns da la procedura
 - *La radunanza communal*; princips (fatschentas che ston vegnir tractadas en la radunanza communal, abilitad da decider, publicitad, recusaziun)
- *Il parlament communal*; princips
- *Las autoritads*; disposiziuns cuminaivlas (elegibladad, regulaziuns da las proceduras entaifer las autoritads; incumpatibilitad/motivs d'exclusiun e da recusaziun; obligaziun da discreziun)
 - *La supranza communal*; status, organisaziun; cumpetenzas; delegaziun d'incumbensas
 - *La cumissiun da gestiun*; cumposiziun; incumbensas

Cumpareglia cun la LV vertenta datti las suandantas novaziuns/cumplettaziuns/adattaziuns u er precisaziuns tar las disposiziuns organisatoricas:

- *basa giuridica per votaziuns consultativas (art. 18 sboz nLV)*
- *procedura en cas d'ina reponderaziun (art. 19 sboz nLV)*
- *publicitad da la radunanza communal (art. 22 sboz nLV)*
- *nagina obligaziun da prender recusaziun en la radunanza communal (art. 22 sboz nLV)*
- *elecziuns substitutivas (art. 26 sboz nLV)*
- *procedura concernent il far propostas en la radunanza communal ed en la votaziun a l'urna posteriura (art. 10 e 20 sboz nLV)*
- *grad d'occupaziun en cas d'ina incumpatibilitad (art. 31 sboz nLV)*
- *cumpetenzza per adattar il dretg communal al dretg surordinà (art. 37 sboz nLV)*

Vischnancas cun radunanza communal vs. vischnancas cun parlament

L'art. 66 LV prescriba d'ina vart ils organs communal obligatorics (persunas cun dretg da votar, suprastanza communal, ulteriuras autoritads a norma da la legislaziun [al. 1]), da l'autra vart la pussaivladad da remplazzar u da cumpletter l'organisaziun communal ordinaria tras in'organisaziun communal extraordinaria (al. 2). L'organisaziun extraordinaria, quai vul dir quella cun parlament, vegn numnada (anc adina sco er en la scienza) extraordinaria, perquai ch'ella è l'excepziun cumpareglià cun l'organisaziun ordinaria (l'onn 2016 han 17 da 114 vischnancas in parlament communal). Da quellas han in pèr paucas er anc ina radunanza communal per tschertas fatschentas. Questas vischnancas repartan pia las funcziuns legislativas sin la votaziun a l'urna, sin la radunanza communal e sin il parlament communal (cf. art. 10 LV); en il cas normal tractan questas trais parts funcziunalas la medema fatschenta. Quai engrevgescha la survevaivladad dals andaments da procedura e l'applicaziun da la legislaziun e chaschuna eventualmain ch'il tractament da las fatschentas dura ditg ed è collià cun blera lavur per las parts partecipadas. En l'interess da simplifitgar l'organisaziun communal e d'augmentar uschia l'effizienz tar l'adempliment da las incumbensas communalas duain perquai las persunas cun dretg da votar pudair decider en vischnancas cun parlament mo pli a l'urna davart las fatschentas en lur sector da cumpetenzza. Questa novaziun munta in gudogn en connex cun la proximitad a las burgaisas ed als burgais ed ina simplificaziun dals andaments da procedura.

Suprastanzas communalas cun tschintg u set persunas

A chaschun da la revisiun parziala da la lescha da vischnancas l'onn 2006 è l'art. 14 vegni cumpletta cun in alinea 3, tenor il qual la suprastanza communal sto consistier per regla d'almain tschintg persunas. L'integraziun da questa disposiziun è stada necessaria spezialmain, perquai che l'abiltad da decider ed uschia er l'abiltad d'agir n'è betg pli stada avant maun differentas giadas en vischnancas cun ina suprastanza da trais persunas, tranter auter pervia da motivs da recusaziun. Quai ha già per consequenza che mesiras tenor il dretg da surveglianza han stuì vegnir prendidas e che lavur administrativa nunnecessaria è vegnida chaschunada (cf. missiva 2005-2006, p. 993; PCG 2005/2006, p. 749). Questa prescripziun dal dretg chantunal che sto da princip vegnir observada strictamain da las vischnancas ha restrenschià lur autonomia d'organisaziun che valeva fin qua en quest sectur. Tras quai stevan quell'organisaziuns communalas, tenor las qualas l'executiva aveva resp. ha main che tschintg persunas, en cuntradicziun cun il dretg chantunal surordinà (cun la citad da Cuir sco excepziun reconuschida [cf. PCG 2005/2006, p. 770 ss.]). La LV ha però renunzià sapientivamain da statuir resp. da fixar sco dretg positiv in temp transitoric per il nov alinea 3 da l'art. 14, fin cura che las vischnancas en dumonda stoppian ubain adattar lur constituziuns ubain però remplazzar obligatoricamain lur regulaziun tras quella chantunala. Percunter ha il commember competent da la regenza explitgà a chaschun da la debatta en il cussegl grond davart la dumonda da questa adattaziun da la lescha ch'il chantun na fetschia nagin squitsch, sch'ina vischnanca na revedia betg sia constituziun ils proxims 10 fin 15 onns, premess ch'ella n'arrivia betg en la situaziun ch'ella na saja betg pli abla da decider. Sch'ina tala vischnanca na saja percunter betg pli abla da decider, stoppia il chantun intervegnir correspudentamain (cf. PCG 2005/2006, p. 771).

En connex cun in recurs da surveglianza che ha crititgà ch'ina suprastanza da trais persunas saja illegala, è il departament da finanzas e vischnancas vegnì incumbensà da la regenza cun il conclus dals 17 da december 2013, prot. nr. 1251, d'examinar la dumonda, tge vischnancas che stoppian adattar fin cura lur prescripziuns organisatoricas en chausa al dretg surordinà e da far ina proposta respectiva a la regenza.

La situaziun sa preschenta actualmain sco suonda: Ultra da las vischnancas cun parlament Cuir e Samignun han mo pli Urmagn e Runtgaglia in'executiva da trais persunas.

Cuntrari a la formulaziun actuala na duai – en il senn d'ina applicaziun giuridicain eguala che na conceda nagina libertad interpretatorica – vegnir statuida pli nagina regulaziun excepziunala per ina suprastanza pli pitschna.

Ord vista da la regenza pledan ils suandants arguments per in'executiva cun dapli che trais personas:

- ina diversidad da las opiniuns pli gronda, tras quai soluziuns sustegnidas d'ina basa pli vasta (diversidad pli gronda da las partidas en spezial en vischnancas pli grondas)
- repartiziun da las chargias che daventan adina pli grondas sin dapli glied (er per vischnancas pli pitschnas; incumbensas operativas)
- dapli democrazia
- ils cas da l'inabilitad da decider sa reduceschan.

Er ina limitaziun maximala è raschunaivla: Actualmain han mo duas vischnancas (Brusio e Lumnezia) ina suprastanza cun dapli che set personas. Lumnezia ha dal rest empruvà da curt, da reducir la suprastanza da nov a tschintg personas. Renviond al contract da fusiun n'ha ella betg survegnì la permissiun da far quai. Sis personas en la suprastanza n'ha nagina vischnanca grischuna. En quest senn duai l'executiva communal sa cumponer en il futur da tschintg u da set personas.

4.3 Facultad communal

La legiferaziun vertenta detagliada da quest champ da regulaziun che cumpiglia 12 artitgels e che sa chatta en la part "3. Proprietad ed administraziun da la facultad communal" po vegnir declerada cun sia istorgia. In basegn da regulaziun existiva en quest connex oravant tut tar la facultad d'utilisaziun. La posiziun speziala da questa categoria da facultad sa basa sin l'impurtanza istoricain particulara che questa facultad aveva sco basa da l'autonomia da la vischnanca grischuna. (Mo) quai giustifitgescha sia differenziaziun (sco ch'i para unica en tut la Svizra) da l'ulteriura facultad administrativa. La facultad d'utilisaziun furmava en bleras vischnancas er anc l'onn 1974 la basa per lur character cooperativ. Perquai han il mantegniment, l'utilisaziun e l'administraziun da la facultad d'utilisaziun già ina impurtanza centrala.

La motivaziun per la regulaziun detagliada da la facultad d'utilisaziun en la LV 1974 (a. la facultad d'utilisaziun sco basa per l'autonomia da la vischnanca, b. attribuziun da la proprietad vi da la facultad d'utilisaziun ubain a la vischnanca politica ubain a la vischnanca burgaisa) n'ha oz pli nagina impurtanza. D'ina vart ha ella pers sia posiziun dominante da pli baud per segirar l'existenza, da l'autra vart è la dumonda da proprietad vegnida sclerida ina giada per tuttas en l'art. 79 en cumbinaziun cun l'art 103 LV. La funcziun da la facultad d'utilisaziun (alp, pastgira da diever communabel, pastgira, gaud e.u.v.) ch'è caracteristica tenor il dretg grischun, numnadamain ch'ella è necessaria per ademplir las incumbensas d'ina vischnanca caracterisada da l'agricultura (cf. art. 30 LV) era existenziala pli baud, ma è per gronda part crudada davent en la societad da servetsch odierna e na giustifitgescha perquai da princip betg ina regulaziun speziala sper las autras incumbensas che la vischnanca ha d'ademplir. Uschenavant valan per la facultad d'utilisaziun ils medems princips sco per la facultad administrativa (p.ex. destinaziun fixa da dretg public).

Sco ch'i para na cuntegnan las leschas communalas d'auters chantuns naginas regulaziuns davart la facultad d'utilisaziun. Pervia da l'impurtanza istorica e pervia da las cuntraversas colliadas cun la facultad communal pertutgant la proprietad da questa facultad èsi dentant giustifitgà da mantegnair vinavant questa categoria da facultad speziala.

L'intent prendì en mira da ses temp (destinaziun fixa dal retgav da l'alienaziun) cun il conto per il retgav or da la vendita da terren (art. 30 LV) na sa lascha betg pli giustifitgar. Perquai na prevesa il sboz betg pli da mantegnair questa categoria da facultad. Ultra da quai èn sa mussadas en la pratica differentas giadas difficultads e malsegirezhas pertutgant la dumonda da la procedura, co ch'ils meds dal conto per il retgav or da la vendita da terren possian vegnir prelevads. Betg sco ultim vegn il conto per il retgav or da la vendita da terren administrà qua e là da la vischnanca burgaisa, e quai encunter la prescripziun da la legislaziun. Las disposiziuns finalas ston reglar co ch'ils contos per il retgav or da la vendita da terren ston vegnir annullads e co che ses meds finansials duain vegnir duvrads en il futur.

Ad in auter destin giuridic èn suttamessas las sorts dals burgais che sa chattan cumplainamain en il sector da cumpetenzza e da regulaziun da las vischnancas burgaisas. Er per quest cas cuntegnan las disposiziuns finalas ina regulaziun pertutgant l'ulteriura utilisaziun da questa categoria da facultad speziala.

4.4 Incumbensas

Er la revisiun da la lescha da vischnancas na cuntegna nagina glista da las incumbensas ch'ina vischnanca sto ademplir e da quellas ch'ella na sto betg ademplir. Ubain che quai èn relaschs da secturs politics dal chantun (p.ex. lescha da scola) che attribueschan ina incumbensa a la vischnanca ubain ch'ella sa dat sezza sias incumbensas cun in conclus communal.

L'importanza da l'*adempliment da las incumbensas* tras purtaders externs (excorporaziun) è creschida fermamain ils ultims onns. Da questa circumstanza vegni tegni quint cun reglar pli detagliadamain las modalitads co che las vischnancas pon surdar incumbensas publicas a corporaziuns, ad instituziuns u er a personas privatas.

4.5 Collavuraziun intercommunala

En il sector da la collavuraziun intercommunala (CICom) regla la lescha da vischnancas vertenta – cun excepziun da las furmas giuridicas pussaivlas ch'èn applicablas – en general detagliadamain las regiuns e las corporaziuns da vischnancas. Da nov duai vegnir stgaffi in agen chapitel per las regiuns (furma prescritta da la CICom) e per las ulteriuras furmas da collavuraziun duai almain vegnir fixà il rom giuridic.

La vischinanza tematica da l'incorporaziun d'incumbensas communalas e da la collavuraziun intercommunala (sco er tar la fusiun da vischnancas) vegn dal rest exprimida da nov er en la sistematica da la lescha.

4.6 Fusiun da vischnancas

La legislaziun concisa davart la *fusiun da vischnancas* (art. 87-94 LV) è sa cumprovada per gronda part en las differentas fusiuns dals ultims onns e tuttavia sco buna per refurmas da vischnancas (cf. er la missiva 2005-2006, p. 1050); ella permetta soluziuns adattadas e flexiblas. En sia decisiun dals 12 da mars 2015 ha il tribunal federal confermà la legalitad da la procedura da fusiun grischuna. Tuttina duain las numerusas experientschas ed enconuschientschas ch'èn vegnidas fatgas vegnir integradas en la lescha, sche quai è necessari ed uschenavant ch'ina regulaziun unitara s'impona en l'interess da la segirezza e da la clerezza giuridica.

La soluziun d'ina extensiun resp. d'ina precisaziun da l'instrumentari da fusiun avant maun en la lescha da vischnancas è da preferir envers il relasch d'ina lescha separada davart la fusiun da vischnancas.

4.7 Surveglianza

Las paucas disposiziuns da la lescha da vischnancas vertenta davart la *surveglianza* da las vischnancas e dals purtaders da la collavuraziun intercomunala (art. 95-101 LV) èn sa cumprovadas en il passà per gronda part sco adequatas e pratitgables. Las cumpetenzas, ils causals e las mesiras en il sector da la surveglianza da las finanzas ch'èn reglads per part mo en moda pauc precisa en la lescha èn vegnids sclerids per gronda part cun la revisiun parziala da la lescha da vischnancas (art. 97a e 97b), ch'è vegnida fatga en il rom da la refurma da la gulivaziun da finanzas, sco er cun l'ordinaziun davart la surveglianza da las finanzas da las vischnancas. Percunter è la cunfinaziun da las cumpetenzas da surveglianza tranter la regenza, il departament da finanzas e vischnancas sco er ils uffizis spezials (dals quals fa er part l'uffizi da vischnancas) reglada mo en moda insufficienta. Qua sco er tar las mesiras da surveglianza s'impona in scleriment en la lescha.

4.8 Vischnancas burgaisas

Ina revisiun totala da la lescha da vischnancas porscha la pussaivladad da s'occupar dal dualissem "vischnanca politica/vischnanca burgaisa". 100 onns ha durà la malsegurezza concernent la relaziun tranter questas duas corporaziuns che la lescha da vischnancas ha eliminà l'onn 1974 en il senn d'in cumpromiss. En il fratemp han differentas sentenzias giudizialas procurà per clerezza.

Ils suandants causals han incità la regenza da betg metter en dumonda l'esistenza da las vischnancas burgaisas ch'existan actualmain:

Cun la constituziun chantunala ch'è entrada en vigur il 1. da schaner 2004 è la vischnanca burgaisa vegnida garantida sco instituziun. La dumonda da renunziar a vischnancas burgaisas n'ha gì nagin success en il cussegl grond (cf. PCG avust 2002, p. 363 ss.).

En il rom da la "refurma da vischnancas: project parzial davart las vischnancas burgaisas" (missiva 2011-2012, p. 1211 ss.) è puspè vegnida tschentada la dumonda en il cussegl grond davart l'ulteriura existenza da las vischnancas burgaisas. Cun 91 cunter 15 vuschs n'è il cussegl grond betg entrà en la dumonda correspundenta da stritgar l'art. 61 CC (cf. PCG favrer 2012, p. 788). En la sessiun d'avrigl 2013 n'è la dumonda Trepp da surdar la cumpetenzza da natiralisaziun a las vischnancas politicas betg vegnida approvada – sunter ina lunga discussiun – cun 71 cunter 23 vuschs (PCG avrigl 2013, p. 912). Il cussegl grond ha suandà cun quai la regenza che n'ha vesì nagin motiv da privar las vischnancas burgaisas da la cumpetenzza da decider davart dumondas da natiralisaziun.

Perquai che la libertad pertutgant las natiralisaziuns vegn restrenschida adina pli fitg tras il dretg surordinà, è en divers lieus vegnida formulada la dumonda, sch'in gener da vischnanca po vegnir mantegnì che ha mo duas incumbensas, numnadain in d'esser l'istanza executiva en il sector da las natiralisaziuns e l'autra d'administrar sia facultad publica (sut cundiziuns ch'èn er restrenschidas). En il rom da questa consultaziun tematisescha la regenza però anc ina giada er la dumonda, sche las vischnancas burgaisas hajan il dretg d'exister vinavant. Sch'i sa mussass ch'ina aboliziun chattass ina maioritad politica, fiss la regenza pronta d'instradar questa aboliziun. En la legislaziun stuessan ils suandants secturs vegnir adattads:

Aboliziun da l'art. 61 CC, disposiziuns dal da dretg da facultad (renunzia a la categoria da la facultad d'utilisaziun), disposiziuns dal dretg da proprietad (attribuziun da la proprietad a la vischnanca politica), disposiziuns dal dretg transitoric (destin da las associaziuns burgaisas gia fundadas). La cumpetenzza da natiralisaziun vegniss attribuida a las vischnancas politicas (revisiun da la lescha dal dretg da burgais).

L'aboliziun da la vischnanca burgaisa na midass nagut vi dal lieu da burgais. Gia oz èsi uschia che quel sa drizza tenor la vischnanca politica.

Discussiuns animadas ha chaschunà il cumportament da l'anteriura vischnanca burgaisa da Glion che ha – curt avant l'entrada en vigur da la fusiun Glion – transferì sia facultad da milliuns en in'associaziun burgaisa, e quai malgrà il fatg ch'ina nova vischnanca burgaisa Glion steva sin il punct da vegnir creada. Questa ultima ha finanzas modestas ed è dapi l'onn 2014 cumpetenta per las natiralisaziuns, entant che l'associaziun burgaisa administrescha ina facultad remartgabla. La chausa è stà l'object d'ina procedura da la dretgira administrativa. Cun la sentenza dal 1. da set-

tember 2015 ha la dretgira administrativa dal Grischun constatà che la veglia vischnanca burgaisa haja pudì prender legalmain decisiuns, però betg che las decisiuns sajan legalas. Igl è cler ch'i n'è betg en il senn d'ina rectificaziun da las structuradas, sch'i pon exister en ina vischnanca il medem mument tant ina vischnanca burgaisa sco er ina u pliras associaziuns burgaisas. La malsegirezza che n'è betg vegnida sclerida da la dretgira vegn eliminada en quel senn che vischnancas burgaisas dastgan far lur excorporaziuns mo pli a favur da la vischnanca politica. Per las associaziuns burgaisas e per las corporaziuns burgaisas existentas duain las basas legalas necessarias vegnir messas a disposiziun en furma d'in dretg transitoric.

4.9 Regiuns

Dapi il 1. da schaner 2016 è en vigur la refurma dal territori. Las disposiziuns davart las regiuns ch'èn vegnidas stgaffidas cun la refurma dal territori sa basan pia sin ina nova legislaziun. Ina basegn d'adattaziun n'è anc betg da constatar.

4.10 Disposiziuns finalas

Questa part cuntegna las disposiziuns essenzialas dal dretg transitoric. Las novas prescripziuns surordinadas valan da princip a partir da lur entrada en vigur. En cas da regulaziuns divergentas areguard il dumber da commembras e commembers da la suprastanza resp. da la cumissiun da gestiun sco er areguard ina sutfurma d'ina vischnanca cun parlament (plus radunanza communal) ch'è admissibla fin oz, sto la vischnanca adattar sias basas giuridicas entaifer in termin commensurà, il pli tard fin ils 31 da december 2022. Fin a quest termin po vegnir fatg valair il dretg communal divergent.

Las fracziuns, las associaziuns burgaisas e las corporaziuns burgaisas ch'existan gia dastgan exister vinavant.

Il dretg transitoric prevesa in'aboliziun adequata dal conto per il retgav or da la vendita da terren.

Il chantun vegn er ad adattar a las novas basas legalas il model existent d'ina costituziun per al metter a disposiziun ad ura a las vischnancas.

5 Concepziun dal project

La realisaziun da quest project cumpiglia ina revisiun parziala da la constituziun chantunala sco er ina revisiun totala da la lescha da vischnancas.

Tut il cuntegn da la regulaziun (ultra da la revisiun parziala da la constituziun) è integrà sulettain en la *lescha da vischnancas* q.v.d. i vegn renunzià da relaschar in'ordinaziun tar la lescha da vischnancas per disposiziuns da natira plitgusch sutordinada.

6 Consequenzas finanzialas e persunalas

6.1 Project sut l'aspect da l'incumbensa Albertin / buna legislaziun

Las *finamiras da la refurma da vischnancas* (vischnancas fermas ed autonomas; cf. en detagl la missiva 2010-2011, p. 589, 625 s.) sa mussan er en questa revisiun totala da la lescha da vischnancas. La legislaziun sa drizza consequentamain tenor ils *principis da la necessitad, da la subsidiaridad e da la flexibilitad*. Il chantun oblighescha cun prescripziuns las vischnancas mo là, nua che quai è raschunavel, necessari ed en l'interess d'ina *applicaziun unitara dal dretg* en tut il chantun. Uschia observa il project da legislaziun optimalmain l'incumbensa Albertin (cf. PCG avust 2015, p. 209 ss.) sco er las directives da legislaziun dal chantun.

6.2 Consequenzas tar il chantun

I n'è betg da far quint cun consequenzas finanzialas per il chantun. La renunzia d'approvar ils statuts da corporaziuns da vischnancas chaschuna mo ina distgargia minimala da l'uffizi da vischnancas.

6.3 Consequenzas tar las vischnancas

Las vischnancas na vegnan betg engrevgiadas finanzialmain tras questa revisiun. Nua ch'ellas n'adempleschan betg las prescripziuns organisatoricas da la lescha da

vischnancas, ston ellas adattar lur basas communalas entaifer in termin adequat. L'unificaziun en vista formala e legislativa po percunter vegnir fatga successivamain.

6.4 Consequenzas per las vischnancas burgaisas / per las associaziuns burgaisas

La pussaivladad d'ina vischnanca burgaisa da transferir valurs da facultad ad in'associaziun burgaisa en il rom da la fusiun da la vischnanca politica vegn abolida.

Las associaziuns burgaisas gia fundadas pon restar tenor las disposiziuns finalas per in temp illimità.

7 Realisaziun ed entrada en vigur

Il cussegl grond vegn previsiblamain a tractar quest project en sia sessiun d'avrigl 2017. Ils 24 da settember 2017 duai pudair avoir lieu la votaziun davart la revisiun parziala da la constituziun chantunala.

Il project duai vegnir mess en vigur per il 1. da schaner 2018, ma per motivs giuridics technics sto ina midada en in auter relasch (lescha dal dretg da burgais) eventualmain vegnir messa en vigur gia per ils 31 da december 2017.